

Cem / Cevat

Erdal Gezik

e.gezik@gmail.com

Yayınlanma Tarihi:

15 Temmuz 2026

İndirilme Tarihi:

29.08.2026

Önerilen Atıf:

Gezik, Erdal (2026).

Cem / Cevat. Alevi Ansiklopedisi —

ISIL: DE-4607.

[https://www.aleviansiklopedisi.com/](https://www.aleviansiklopedisi.com/madde-x/cem-cevat-9640/)

madde-x/cem-cevat-9640/ (Erişim

Tarihi: 29.08.2026)

Alevi Ansiklopedisi, **Kütüphaneler**

ve İlgili Kuruluşlar için

Uluslararası Standart Tanımlayıcı

kapsamında **ISIL: DE-4607** koduyla

kayıtlıdır.

ISSN 3055-9928

ISIL URI /isil/DE-4607

LOBID

lobid.org/organisations/DE-4607

Permalink

id.zdb-services.de/resource/organisations/D-E-4607

Adres: Alevi Ansiklopedisi

Körnebachstr. 49-51, 44143

Dortmund

info@aleviansiklopedisi.com

Özet

Cem, Alevi ve Bektaşî ibadetleri içinde merkezî bir yere sahip olan temel ritüeldir. Raa Haqî inancında da cem, yalnızca toplu ibadet değil; arınma, rızalık, toplumsal düzen, hakikatle ilişki ve Yol'a bağlılığın yeniden kurulması anlamına gelmektedir. Dersim merkezli Raa Haqî geleneğinde cem, pir ya da dervişin rehberliğinde yürütülmekte; tanbur eşliğinde Kılâmê Haqîye, beyit, nefes veya deyişler okunmakta; uygun bağlamlarda semah dönülmektedir. Cem, hem bu dünyada hem de öte dünyada arzulanan bütünlüğün ve temizliğin sembolik ifadesidir.

Anahtar Kelimeler: Cem, Cevat, Kozmoloji, Raa Haqî, Ritüel

Raa Haqî İnancında Cem'in Anlamı [1]

Cem, Raa Haqî inanç dünyasında Yol'un toplumsal ve ritüel olarak yeniden kurulduğu temel ibadet biçimlerinden biridir. Ceme katılanların arındırılmış olması gerekmektedir. Bu nedenle cem başlamadan önce pir, taliplerini sorgudan geçirmektedir. Günah işlemiş olanların cemaat huzurunda mahkemesi yapılmakta; küskünler barıştırılmakta; haksızlıklar görüşülmekte; Yol'dan uzaklaşmış olanlara gerekli yaptırımlar uygulanmaktadır. Böylece cem, bireysel ibadetten çok daha geniş bir işlev üstlenmekte; toplumsal adaletin, rızalığın ve ahlaki düzenin kurulduğu bir alan hâline gelmektedir.

Bu yönüyle cem, Raa Haqî'de yalnızca dinsel bir merasim değil, aynı zamanda toplumsal bir muhasebe ve arınma

zeminidir. Cemaatin arındırılmış bir topluluk olarak ibadete başlaması, cem ritüelinin temel şartlarından biri olarak görülmektedir.

Cem Mekânı ve Katılım Düzeni

Cem yapılacak evde, cemi yürütecek pirin ya da dervişin yeri önceden hazırlanmaktadır. Bu yer genellikle giriş kapısının karşısında ve hafif yüksekçe bir konumda olur. Böylece hem pirin cemaati hem de cemaatin piri rahatça görmesi sağlanmaktadır. Ceme gelenlerin içeri girişleri de belirli bir ritüel düzen içinde gerçekleşmektedir.

Ceme gelen kişiler yanlarında niyaz getirirler. Niyazla birlikte içeri girildiğinde pir ya da derviş yerinden hafifçe kalkarak veya öne doğru eğilerek gelenleri selamlamaktadır; hazır bulunan cemaat de bu selamlamaya eşlik etmektedir. Katılımcılar üst baş temizliğine dikkat eder; yakalarının açık olmamasına özen gösterirler. Kadınlar başlarını örterler. Kapıdan girenler, ev sahibi ya da görevli biri tarafından lokma duası almak üzere huzura götürülmektedir.

Dua alacak aile içinde yaşça büyük olan kişi sağ başa geçmekte; diğerleri yaş sırasına göre onun soluna dizilmektedir. Getirilen niyazın üzerine çıra yakılmakta; sağ ayağın baş parmağı sol ayağın baş parmağı üzerine getirilmekte ve hafifçe öne eğilerek dua alınmaktadır.

Niyaz Duası

Pir ya da derviş, cemaate “Himet Kere” (Himmet eyleyin) diye seslenerek dua vermek için izin istemektedir. Cemaat ise “Himet Haq ra” (Himmet Hak’dan) diyerek izin vermektedir. Bunun ardından niyaz duası okunmaktadır:

Jede ra senik ra

Vejiyo çesik ra

Qelvo pak ra

Zerre hast ra

Amo çever ra

Vineto dare ra

Dara sima nur bo

Niyaze sima qewul bo

Moğete sima xêr bo

Loqme sima az u uze simare qelxan bo

Berge çetin versano

Soginiya sima xêr bia ro

Neq u husku sima ra dürbe ro

Qetere des u di Imamura mevisiye

Xizir u Duzgin sima re olvoj bo

Haq sima na raye ra nivisno

Niaze sima qewule Haq bo

(Azdan ya da çoktan / Çıkmış keseden / Temiz kalp ile / Barışık ruh ile / Kapıdan girmiş / Dara durmuş / Darınız nur ola / Lokmanız kabul ola / Niyetleriniz hayırlı ola / Lokmanız size, soyunuza ve sopunuza kalkan ola / Darda yardımcınız ola / Sonunuz hayırlı ola / Hayınlıkları ve iftiraları size uğratmaya / 12 İmamların katarından sizi alı koymasın / Xızır ve Duzgı yardımcınız ola / Haq; sizi bu yoldan uzaklaştırmasın / Lokmanızı Kabul eylesin)

Dua bittikten sonra niyazlar alınmakta, yanan çıra diğer çıraların yanına götürülmekte ve dua alanlar cemaatin arasına katılmaktadır.

Cemaat, Rızalık ve Yol Bilgisi

Cemde kadın-erkek, büyük-küçük ayrımı yapılmamaktadır. Çocukların cemi rahatça izleyebilmesi için onlara önde yer

verilmektedir. Cemaat tamamlandıktan sonra pir ya da derviş Yol hakkında bilgi vermekte, öğüt ve nasihatlerde bulunmaktadır. Cemin bu bölümü genellikle karşılıklı konuşmalarla, yani diyaloglarla geçmektedir.

Bu aşamada cemaate son kez küskünlerin, şikâyeti olanların veya dile getirilmemiş haksızlıkların bulunup bulunmadığı sorulmaktadır. Eğer bir sorun varsa, bunun da cemati yapılmaktadır. Cemaattekinlerin görüşleri alınmakta ve ortak bir karara varılmaktadır. Birlik ve beraberlik sağlandıktan sonra pir ya da derviş tanbur eşliğinde Kılâmê Haqiye, beyit ya da deyiş söylemektedir.

Pirlerin yönettiği cemlerde isteyenler semah dönebilmektedir. Derviş cemlerinde ise semah dönülmemektedir. Bu ayrım, pir cemi ile derviş cemi arasındaki ritüel farklardan biri olarak dikkat çekmektedir.

Tewt ve Keramet

Cemin doruk noktası tewt olarak adlandırılan trans hâlidir. Tewt olan pir, botından (batını aleminden) haber vermektedir. Tewte giren derviş ise hem botından haber getirmekte hem de keramet göstermektedir. Bu kerametler genellikle ateşle ilişkilidir: ocaktaki ateşin içine girip oturmak, yanan sobaya alnını dayamak, yanan sobayı yalayarak soğutmak, ocaktaki ateşi yalayarak korlaştırmak, ocaktan alınan ateşi eteğe koymak ya da oturuşan yatağın üzerine indirmek bu keramet biçimleri arasında yer almaktadır. Ayrıca ocakta kaynayan et kazanını elle karıştırmak ya da kaynar suya elini koymak da gösterilen kerametlerdendir.

Bu yönüyle tewt, cem ritüelinin yalnızca sembolik değil, aynı zamanda botın dünyasıyla kurulan doğrudan ilişkiyi görünür kılan en yoğun anlarından biridir.

Lokma ve Sofra Duası

Pir ya da dervişin merasimi tamamlandıktan sonra getirilen niyazlardan hastaların ve ceme gelemeyenlerin payları ayrılmaktadır. Geriye kalan lokmalar cemaat arasında

dağıtılmaktadır. Yemekten sonra sofraya duası verilmektedir:

Himet kere

Xane Xizir bo

Çeme Muzir bo

Dost savo dismen kor bo

Wesiye ve wayiru do

Lokme sima qadayre qelxan bo

Tua ve dest u pauno sima me bo

Xizmeta sima hêçe mesero

Ma werd kerd kem Haq kem nikero

Ware sima senkero, hurend pırkero

(Himmet eyleyin / Xızırın hanesi ola / Munzur'un bereketi ola / Dostlar salim düşmanlar ise kör ola / Yedirenlerin hanesinden sağlık ve mutluluk eksik olmaya /

Lokmanız kadalara kalkan ola / Elleriniz ayaklarınız dert görmeye / Hizmetiniz kabul ola / Biz yedik eksilttik, Haq eksiltmesin / Hanenize şenlik, sofranıza bereket versin)

Duadan sonra yer süpürülmekte; zaman varsa sohbe devam edilmekte, yoksa cemaat dağılmaktadır.

Cem, Cıvat ve “Haq’a Seslenmek”

Dersim’de cem için Kırmancki’de ‘Vengê Haq’ dayene ifadesi de kullanılmaktadır. Bu ifade “Haq’a seslenmek” ya da “Haq’ı çağırmak” anlamına gelmektedir. Pir ya da derviş köye geldiğinde katılımcılara haber gönderilirken “ceme gelin” denmemekte; bunun yerine “Bêre pir/devres ama veng dano Haq”. (Gelin pir/derviş gelmiş Haq’ı çağırarak) denmektedir.

Kurmanci'de cem yerine cıvat terimi kullanılmaktadır. Kırmancki'de ise jivatiye ağlama, sızlama ve yakarma anlamlarına gelmektedir. Bu anlam alanı, cem ritüelinin yalnızca toplu ibadet değil, aynı zamanda yakarış, çağrı ve Haq ile ilişki kurma biçimi olarak kavrandığını göstermektedir.

Cem Dili

Cemler yakın bir zamana kadar büyük ölçüde Kırmancki ve Kurmanci yapılmaktaydı. Dersim cemlerinin dilinin Türkçe olduğunu ileri sürülmektedir; ancak cemlerde söylenen Türkçe deyişler daha çok 20. yüzyıla ait bir gelişme olarak değerlendirilmelidir. Derviş cemlerinde Türkçeye rastlanmamaktadır. Pir cemlerinde ise Kırmancki ve Kurmanci söylenen Kılâmê Haqiye ve beyitlerin dışında, yalnızca bazı deyişlerde Türkçe nefeslerle karşılaşmaktadır.

Bu durum, Raa Haqi cem geleneğinde Kırmancki ve Kurmanci'nin tarihsel ritüel diller olarak taşıdığı önemi göstermektedir.

Sonuç

Cem ya da Kurmanci kullanımıyla cıvat, Raa Haqi inancında ibadet, arınma, rızalık, toplumsal denetim, lokma paylaşımı ve botın dünyasıyla ilişki kurma biçimlerinin birleştiği temel ritüel alandır. Pir ya da dervişin rehberliğinde yürütülen cem, bireysel inanç pratiğini toplumsal sorumlulukla birleştirmektedir. Cem başlamadan önce yapılan sorgu, küskünlerin barıştırılması, haksızlıkların giderilmesi ve cemaatin rızalık temelinde yeniden kurulması, bu ritüelin toplumsal işlevini ortaya koymaktadır. Tewt, niyaz, lokma, dua, Kılâmê Haqiye, semah ve cem dili ise cem ritüelinin Raa Haqi kozmolojisi içindeki zengin anlam katmanlarını göstermektedir.

Sonnotlar

[1] Bu madde, Erdal Gezik ve Hüseyin Çakmak'ın Raa Haqi - Riya Haqi / Dersim Aleviliği İnanç Terimleri Sözlüğü

(Ankara: Kalan Yayınları, 2010) adlı çalışmasında yer alan ilgili madde temel alınarak hazırlanmış; söz konusu yayının yazarları tarafından gözden geçirilmiş ve güncellenmiş hâlidir.

Kaynakça & İleri Okumalar

Çakmak, Hüseyin. 2006. "Dersim İnancı Raa Haq'da Gulveg, Gulbenge (Cem) ve Deyişler." Munzur Etnografya Dergisi, Sayı 25/26: 4-37.

Gezik, Erdal, ve Hüseyin Çakmak. 2010. Raa Haqi - Riya Haqi / Dersim Aleviliği İnanç Terimleri Sözlüğü. Ankara: Kalan Yayınları.

Taş, Cemal. 2003. "Herd u Asmen-V (Tae Duwa u Gulbangi)." Munzur Etnografya Dergisi, Sayı 13: 42-46.